

Damian Jasiński

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Humanistyczny

Współczesne najemnictwo: działalność Executive Outcomes w Afryce

Contemporary Mercenaries: Activity of Executive Outcomes in Africa

Abstrakt: Przedmiotem niniejszego artykułu są rozważania na temat działalności *Executive Outcomes* w Afryce. *EO* jako prekursor współczesnego, nowoczesnego najemnictwa utarła i utrwaliła poprzez swoją działalność pewne schematy, na których opiera się gama Prywatnych Przedsiębiorstw Militarnych obecnych w Iraku, Afganistanie czy innych punktach zapalnych świata. W artykule przedstawiono działalność *EO* w państwach afrykańskich ogarniętych wojną domową, a także nieudaną próbę dokonania zamachu stanu w Gwinei Równikowej. Rejony zaangażowania nie są przypadkowe lecz związane ściśle z biznesem wydobywczym, przynoszącym ogromne zyski. Analiza działalności *EO* pozwoliła na ukazanie początków współczesnego najemnictwa, co pozwoliło postawić tezę, iż wojna coraz częściej staje się biznesem.

Abstract: The subject of the following article is a debate about the actions of Executive Outcomes' activity in Africa. *EO* as a precursor to the contemporary, modern mercenary has wiped and consolidated its activities through certain patterns, underpinning the range of the Private Military Companies present in Iraq, Afghanistan and other hot spots of the world. The article presented the activity of the *EO* in the African countries stricken by civil war and a failed coup attempt in Equatorial Guinea. Regions of engagement are not random but linked closely with the mining business, bringing huge profits. The analysis of *EO* allowed presenting the begin-

nings of the modern mercenary allowing to advance a thesis that the war is increasingly becoming a business.

Słowa kluczowe: najemnictwo, *Executive Outcomes*, Angola, Sierra Leone, wojna domowa

Key words: mercenaries, *Executive Outcomes*, Angola, Sierra Leone, civil war

Upadek zimnowojennego ładu wraz z rozprzestrzenianiem się nowych zagrożeń, m.in. terroryzmu, spowodował zmianę dotychczasowego charakteru prowadzenia konfliktów zbrojnych. Dzisiejsze wojny i konflikty zbrojne cechuje wysoki poziom prywatyzacji. Zapoczątkowana w 2001 r. wojna z terroryzmem doprowadziła do konfliktów zbrojnych w Afganistanie i Iraku, w których udział sektora prywatnego tzw. *Private Military Companies* był szczególnie widoczny. Zwłaszcza w rozpoczętym w 2003 r. konflikcie irackim Stany Zjednoczone, będące liderem operacji znacząco zwiększyły udział *PMC* w operacjach przeprowadzanych przez własne siły zbrojne¹. *PMC*, działając w sektorze bezpieczeństwa, mają postać potężnych korporacji posiadających własne siły lotnicze, bazy szkoleniowe, składy uzbrojenia, poligony itp. Do największych z nich takich jak *Blackwater Worldwide* (obecnie *Academi*) czy *DynCorp* napływają wysoko wyszkoleni byli żołnierze jednostek specjalnych z całego świata.

Klasycznie pojmowane najemnictwo nie jest rzeczą nową lecz tak samo starą jak sama wojna, która towarzyszy cywilizacji ludzkiej od zarania dziejów. Wraz z nasileniem się wojen i konfliktów ewoluowały wojska najemne, wzrastała ich liczba oraz ulegał zmianie ich *modus operandi* za sprawą rozwoju techniki i pozycji zleceniodawcy. Analizując literaturę przedmiotu można zauważyć, iż popyt na najemników praktycznie nie wygasł a wręcz przeciwnie, w niektórych epokach drastycznie wzrastał. Do najsłynniejszych wojsk najemnych można zaliczyć włoskich kondotierów, niemieckich lanc-knechtów, Gwardie Szwajcarską czy dobrze znanych polskich lisowczyków². Zdawałoby się, że era najemników minęła wraz z powstaniem armii narodowych tworzonych z powszechnego poboru. Obie wojny światowe

¹ Zob. M. Madej, *Prywatne Przedsiębiorstwa Wojskowe – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Stosunki Międzynarodowe” 2008, nr 1–2, t. 37, s. 52.

² Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku*, Warszawa 2008, s. 10.

toczone były przez ogromne armie narodowe składające się obywateli państw w nich uczestniczących. Ponadto prawo międzynarodowe ustanowione po ich zakończeniu podjęło również kwestie najemników. Protokół Dodatkowy I do Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. definiuje najemnika w sposób następujący:

„Najemnikiem jest osoba która:

- a) została specjalnie zwerbowana w kraju lub za granicą do walki w konflikcie zbrojnym,
- b) rzeczywiście bierze bezpośredni udział w działaniach zbrojnych,
- c) bierze udział w działaniach zbrojnych głównie w celu otrzymywania korzyści osobistej i otrzymała od strony w konflikcie lub w jej imieniu obietnicę wynagrodzenia materialnego wyraźnie wyższego od tego, które jest przyrzeczone lub wypłacane kombatantom mającym podobny stopień i sprawującym podobną funkcję w siłach zbrojnych tej strony,
- d) nie jest obywatelem w konflikcie ani stałym mieszkańcem terytorium kontrolowanego przez stronę w konflikcie,
- e) nie jest członkiem sił zbrojnych strony w konflikcie,
- f) nie została wysłana przez państwo inne niż strona w konflikcie misji urzędowej jako członek sił zbrojnych tego państwa”³.

Definicja ta jest łatwa do podważenia jeśli rozpatrujemy prywatnych kontraktorów zatrudnianych w Iraku i Afganistanie, ponieważ odnosi się ona bardziej do wojsk najemnych walczących w Afryce w okresie dekolonizacji i późniejszych wojen domowych toczących się w nowo powstałych państwach. Przeciągające się konflikty o władzę, dostęp do surowców kopalnianych, czy też konflikty o podłożu etniczno-religijnym, stworzyły idealne warunki dla odrodzenia się najemnictwa w nowej odsłonie. Za prekursora współczesnej branży najemnej, czy Prywatnych Przedsiębiorstw Militarnych uznaje się *Executive Outcomes*⁴. Firma ta została założona w 1989 r. przez Ebena Barlowa w Pretorii i działała na terytorium Afryki. Najbardziej znanymi operacjami *EO* są interwencje przeprowadzone w pogrążonej w wojnie domowej Angoli, w Sierra Leone, a także planowany zamach stanu w Gwinei Równikowej. Aby móc scharakteryzować działalność nowo-

³ R. Uessler, *Wojna jako usługa. Jak prywatne firmy wojskowe niszczą demokrację*, Warszawa 2008, s. 16.

⁴ *Ibidem*, s. 9.

czesnych najemników w Afryce, należy na początku odnieść się do samych konfliktów w których przyszło im działać.

Pierwszym konfliktem, w którym EO brała udział była wojna domowa w Angoli. Jest to kraj położony w południowo-zachodniej Afryce, graniczący z Demokratyczną Republiką Konga, Namibią, Zambią oraz Kongiem. Geneza konfliktu sięga lat pięćdziesiątych i początku lat sześćdziesiątych, kiedy to narodziły się ruchy narodowowyzwoleńcze walczące z kolonializmem portugalskim.⁵ Głównymi ugrupowaniami walczącymi o wyzwolenie Angoli z pod protektoratu Portugalii były:

- a) MPLA - ruch założony przez lewicowych działaczy wywodzących się z *assimiliados* oraz *metiscos* zamieszkujących głównie Luandę.
- b) FNLA - ruch narodowowyzwoleńczy o charakterze plemiennym, o orientacji prawicowej, skupiający w swoich szeregach głównie członków plemienia Bakongo.
- c) UNITA - ruch powstały z rozbitcia FNLA w 1966 r., utworzony przez Jonasa Savimbi'ego, o charakterze plemiennym, skupiający w swych szeregach praktycznie samych członków plemienia Owimbundu⁶.

W początkowym okresie walki o wyzwolenie Angoli z rąk kolonizatorów ugrupowania MPLA i FNLA działały konspiracyjnie na niewielkim obszarze. Ponadto coraz bardziej urzeczywistniały się różnice programowe i poglądowe obu ugrupowań dążących do wyzwolenia Angoli i jej stabilizacji. Pierwszymi przejawami walki zbrojnej obydwu ugrupowań był atak MPLA na więzienie w Luandzie 4 lutego 1961 r. oraz powstanie ludów Bakongo 15 marca 1961 r. inspirowane przez FNLA⁷. Odpowiedzią Portugalii na ataki było zwiększenie jej obecności wojskowej w Angoli z 3 tys. żołnierzy do 17 tys. Mimo dość sporych strat poniesionych w walkach, zwłaszcza przez ludność zamieszkującą tereny objęte operacjami wojskowymi, powstanie i ataki na kolonizatorów przyniosły oczekiwany efekt, bowiem w 1962 r. ONZ uznała prawo ludności zamieszkującej Angolę do niepodległości⁸. Jednocześnie rozpoczęły się wewnętrzne spory w FNLA, która uży-

⁵ Zob. B. Ziółkowski, *Konflikty zbrojne we współczesnej Afryce. Stan obecny na tle historycznym - zarys.*, Toruń 2003, s. 144-157.

⁶ Zob. S. Cleary, *Angola - A case study of private military involvement*, [w:] *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War - Torn African Societies*, ed. J. Cilliers, P. Mason, Pretoria 1999, p. 143-144.

⁷ Zob. B. Ziółkowski, *Konflikty zbrojne we współczesnej Afryce...*, s. 150.

⁸ *Ibidem*, s. 150.

skalała najsilniejszą pozycję w dotychczasowej walce. Zaowocowało to rozpadem frakcji i powstaniem trzeciej siły o charakterze narodowyzwoleńcym, wspomnianym wcześniej ruchu UNITA. Z tego powodu o swoje wpływy zaczęła walczyć MPLA wspierana przez ZSRR i Kubę. W obliczu poparcia krajów komunistycznych dla MPLA swoje poparcie dla dwóch pozostałych frakcji wyraziły ChRL, USA i RPA. Podczas walk w Angoli zmieniła się, za sprawą rewolucji goździków, władza w Portugalii. Nowe władze Portugalii w 1974 r. uznały prawo Angoli do niepodległości i niejako zmusiły rywalizujące ze sobą ruchy narodowyzwoleńcze do dialogu. Podczas negocjacji zdecydowano o ogłoszeniu z dniem 11 listopada 1975 r. niepodległości Angoli, którą miał rządzić Rząd Przejściowy składający się z przedstawicieli wszystkich trzech frakcji na zasadach równości⁹. Jednak już podczas tworzenia rządu doszło do sporu między przedstawicielami ruchów narodowyzwoleńczych i otwartej walki zbrojnej. Zapoczątkowało to wojnę domową, z której zwycięsko, dzięki wsparciu wojsk portugalskich oraz napływowi żołnierzy kubańskich, zaczęła wychodzić MPLA. Ponadto konflikt ulegał coraz większemu umiędzynarodowieniu, objawiającemu się w udzielaniu poparcia poszczególnym ugrupowaniom przez czołowe mocarstwa świata oraz interwencji wojsk RPA. W dniu zaplanowanego ogłoszenia niepodległości MPLA proklamowała utworzenie Ludowej Republiki Angoli natomiast FNLA, wspólnie z UNITA, proklamowały powstanie Ludowo - Demokratycznej Republiki Angoli. Jednocześnie tego samego dnia siły FNLA zostały prawie doszczętnie rozbite i przestały istnieć a UNITA wycofała się w celu odbudowy swoich oddziałów. W późniejszych latach, aż do lat 90. XX w., nie ustawały starcia UNITA z siłami rządowymi przy wsparciu państw ościennych, zarówno jednej jak i drugiej strony. Szansa na pokój pojawiła się na początku lat 90., kiedy ustała pomoc zagraniczna dla stron konfliktu w Angoli i stało się jasne, że żadna ze stron nie odniesie zwycięstwa militarnego. Pod presją międzynarodową MPLA i UNITA zawarły porozumienie, które niestety nie było respektowane¹⁰. Wybory z 1992 r. przyniosły zwycięstwo prezydentowi dos Santosowi z MPLA, który zdobył 49,6% głosów, natomiast jego rywal z UNITA, Savimbi zdobył 40,1% gło-

⁹ Ibidem, s. 156.

¹⁰ Zob. K. Kubiak, *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, Warszawa 2005, s. 92.

sów¹¹. Savimbi i UNITA nie uznały tych wyników, oskarżając zwycięzców o fałszerstwo wyborów. W kraju na nowo rozgorzała wojna domowa. Podczas nowo rozpoczętego konfliktu, zwłaszcza w jego pierwszej fazie, przewagę zdobyła UNITA kontrolując złoża diamentów i zdobywając port w Soyo, gdzie wydobywano ropę naftową. Od tego momentu w konflikt angażuje się prywatna firma z branży najemnej – *Executive Outcomes*.

Zaangażowanie EO w rozpoczęty na nowo konflikt warunkowało kilka istotnych faktów i zdarzeń. Przede wszystkim należy przedstawić kilka faktów z początku funkcjonowania EO. Jak już wcześniej wspomniano, założycielem firmy był Eben Barlow, który wcześniej pracował dla Biura Współpracy Obywatelskiej RPA. Biuro to było jednym z ośrodków wywiadu południowoafrykańskiego rządu z czasów apartheidu¹². Barlow był również zastępcą dowódcy 32. batalionu „Bawół”, wyspecjalizowanego w prowadzeniu niekonwencjonalnych działań zbrojnych w dżungli, który prowadził operacje na terytorium Angoli podczas wspierania UNITA przez rząd RPA. Barlow świetnie znał się na prowadzeniu akcji zbrojnych na terytorium Angoli i dobrze wiedział o potencjale, jaki prezentowała jego firma składająca się w głównej mierze z byłych żołnierzy wspomnianego batalionu.

W zajętych przez UNITA porcie Soyo, gdzie prowadzona była dystrybucja i wydobycie ropy naftowej, swoją platformę posiadał Tony Buckingham, brytyjski biznesmen. Tony był najlepszym przyjacielem Simona Manna, byłego operatora słynnej brytyjskiej jednostki specjalnej SAS. Mann pracował w firmie Tony’ego – Devon Oil and Gas, która była właścicielem platformy w Soyo. Kiedy port został zaatakowany i zajęty, poinformowany o tym Mann zaproponował swojemu szefowi odbicie portu za pomocą wynajętego oddziału najemników¹³. Oddziałem tym mieli być ludzie z firmy Barlowa – *Executive Outcomes*. Plan zakładał odbicie portu przy pomocy około stu ludzi z EO, wsparcia śmigłowców Mi-24, transportowych Mi-17 oraz szkolno-treningowych Pilatusów PC-9, które miały realizować misje CAS. Oczywiście o całej operacji został poinformowany rząd Angoli, a prezydent dos Santos zaakceptował plan, udzielając wsparcia jakiego potrzebowała EO, w postaci 1000 ludzi mających pomóc w utrzymaniu portu oraz 2 samolotów szturmowych Su-22. Dodatkowo na wyposażeniu EO znajdowały się

¹¹ Zob. B. Ziółkowski, *Konflikty zbrojne we współczesnej Afryce...*, s. 165.

¹² Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 248.

¹³ Zob. S. Mann, *Pies wojny*, Gliwice 2013, s. 59.

2 czołgi T-54, moździerz kalibru 82 mm, amunicja i inny sprzęt, który miał być dostarczony na pokładzie barki po zajęciu portu¹⁴. Operacja, pomimo pewnych trudności, odbyła się i zakończyła powodzeniem. Widząc wartość jaką prezentowali najemnicy EO oraz możliwości ich wykorzystania, prezydent Angoli postanowił na stałe zatrudnić firmę Barlowa w celu przywrócenia porządku i bezpieczeństwa oraz do szkolenia własnej armii¹⁵. Dzięki szkoleniom przeprowadzonym przez EO i uczestnictwie jej jednostek w dalszych walkach, udało się odbić z rąk UNITA ogromne terytoria oraz kopalnie diamentów¹⁶. Zwycięstwa odniesione przy pomocy EO doprowadziły do negocjacji i podpisania porozumienia w 1994 r. w Lusace. UNITA domagała się wydalenia z kraju ludzi z EO lecz dopiero groźba wstrzymania pomocy przez ONZ i USA doprowadziła do opuszczenia Angoli przez siły EO w 1996 r.¹⁷ Jednak kierownictwo EO, do którego weszli Mann i Buckingham zawarło w międzyczasie kolejny kontrakt mający przynieść dochody firmie i „oswobodzenie” kolejnego kraju z wojny. W Angoli walki wznowiono w 1998 r. i dopiero w 2002 r., kiedy zginął przywódca UNITA, Jonas Savimbi, podpisano umowę pokojową, a rok później UNITA przekształciła się w partię polityczną, co ostatecznie zakończyło konflikt¹⁸.

Wspomnianym nowym kontraktem *Executive Outcomes* była umowa z prezydentem Sierra Leone – Valentinem Strasserem. Prezydent Strasser doszedł do władzy w wyniku zamachu stanu w 1992 r. Grupa niezadowolonych żołnierzy pod dowództwem kpt. Strassera przeprowadziła operacje, w wyniku której z kraju uciekł dotychczasowy prezydent Momoh, władzę natomiast objął objął płk Kanu, który niedługo potem został zamordowany, a głową państwa ogłosił się Strasser¹⁹. Wkrótce przeciwko nowej władzy zaczął występować Zjednoczony Front Rewolucyjny (RUF), który w trwającej wojnie domowej przejął bogate w złoża diamentów tereny na wschodzie kraju. W 1995 r. RUF dotarł do stolicy kraju Freetown, w obliczu czego Strasser postanowił skorzystać z usług najemników²⁰. Początkowo wynajęto

¹⁴ Ibidem, s. 84.

¹⁵ Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 250.

¹⁶ Zob. S. Cleary, *Angola – A case study of private military involvement...*, s. 163.

¹⁷ Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 252.

¹⁸ Zob. K. Kubiak, *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie...*, s. 92.

¹⁹ Zob. R. Łoś, J. Reginia-Zacharski, *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2010, s. 206.

²⁰ Ibidem, s. 206.

amerykańskiego najemnika Boba Mac Kenzie'go do objęcia dowództwa nad oddziałem Gurkhów należących do firmy GSG²¹. Według autorów literatury przedmiotu GSG wysłała 58 Gurkhów i 3 Europejczyków z zadaniem wyszkolenia armii Sierra Leone oraz ochrony baz wojskowych²². W wyniku pomyłki w operacji rozpoznawczej większość członków oddziału Gurkhów została zabita przez oddziały RUF, włącznie z dowódcą²³. W tej sytuacji prezydent zwrócił się o pomoc do EO, która stwierdziła że ma gotowe rozwiązanie problemu Strassera²⁴. Mimo, iż Strasser nie miał żadnych środków aby opłacić działania EO, kierownictwo firmy podjęło decyzję o wejściu do Sierra Leone. Koszty operacji miała pokrywać EO z własnych funduszy, które miały być zwrócone po przywróceniu wydobywania diamentów w czym swój udział miała mieć spółka córka EO – *Branch Energy*²⁵. W maju 1995 r. do Sierra Leone przyleciało 125 pracowników EO z zadaniem wyzwolenia kraju z rąk RUF. W niedługim czasie siły RUF atakujące Freetown zostały odepchnięte od miasta w głąb kraju. Następnie wynajęte siły opanowały dość spory obszar kraju, praktycznie spychając RUF za granicę Sierra Leone. Dzięki wsparciu śmigłowców Mi-24, skutecznemu ostrzałowi moździerzowemu oraz specjalnej taktyce możliwe było szybkie zwycięstwo i odbicie kopalń diamentów²⁶. W następstwie tych zdarzeń prezydent Strasser zdecydował się ustąpić ze stanowiska i rozpisac demokratyczne wybory w wyniku których do władzy doszedł Ahmad Tejan Kabbah. Rozpoczął on rozmowy pokojowe z RUF, który zażądał wycofania się EO z kraju. Kabbah przystał na ten warunek i wypłacił EO 15.7 mln USD co stanowiło niespełna połowę wartości kontraktu zawartego ze Strasserem, jednak wielu najemników pozostało w Sierra Leone zatrudnionych przez firmę LifeGuard, powołaną przez EO do ochrony kopalń w których koncesję na wydobywanie posiadała *Branch Energy*²⁷. W 1997 r. Kabbah został obalony przez kolejną juntę woj-

²¹ Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 254.

²² Zob. A. Vines, *Gurkhas and the private security business in Africa*, [w:] *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War – Torn African Societies*, red: J. Cilliers, P. Mason, Pretoria 1999, s. 129–130.

²³ *Ibidem*, s. 130.

²⁴ Zob. I. Douglas, *Fighting for diamonds – Private military companies in Sierra Leone*, [w:] *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War – Torn African Societies*, red: J. Cilliers, P. Mason, Pretoria 1999, s. 179.

²⁵ *Ibidem*, s. 179–180.

²⁶ Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 255.

²⁷ *Ibidem*, s. 255.

skową a Sierra Leone ponownie ogarnęła wojna domowa. Działalność *Executive Outcomes* w Angoli i Sierra Leone doprowadziła do opracowania regulacji prawnych przez nowy rząd RPA, w wyniku których ostatecznie została rozwiązana i zdelegalizowana. Mimo zamknięcia firmy w 1999 r., kierownictwo *EO* utworzyło nową firmę pod nazwą *Sandline*, która kontynuowała profil działalności *EO* i skupiała w swych szeregach jej byłych pracowników.

Do stworzenia nowej firmy było kierownictwo *EO* zaprosiło Tima Spicera, który został jej prezesem. Firma miała być zarejestrowana w Wielkiej Brytanii i działać zgodnie z prawem. Tima Spicera uważa się za autora i twórcę pojęcia Prywatne Korporacje/Przedsiębiorstwa Wojskowe, którego używa się powszechnie w odniesieniu do firm świadczących nowoczesne usługi najemnicze²⁸. Pierwszym kontraktem jaki otrzymała *Sandline* była umowa od rządu Papui – Nowej Gwinei, obejmująca walkę z BRA – Rewolucyjną Armią Bougainville²⁹. BRA rozpętała wojnę domową poprzez zajęcie kopalni miedzi w Pangunie, oburzona faktem wzbogacania się rządu zyskami uzyskanymi z kopalni, gdyż dochody ze sprzedaży miedzi stanowiły niemal połowę środków państwowego skarbu Papui – Nowej Gwinei³⁰. Negocjacje Spicera z premierem Julusem Chanem doprowadziły do przyznania kontraktu wartego 36 mln dolarów³¹. Kiedy do kraju zaczęli napływać najemnicy rząd Papui – Nowej Gwinei przekazał on rządowi australijskiemu informacje o zatrudnieniu *Sandline* do szkolenia i podjęcia operacji przeciwko BRA, czego efektem było groźba wycofania pomocy finansowej od Australii w przypadku kontynuowania postanowień kontraktu. Ponadto nieopłacana armia Papui – Nowej Gwinei również otrzymała taką informację, co wywołało działania dowódcy armii w postaci zatrzymania i deportacji najemników³². Sam Tim Spicer został aresztowany i uwięziony, a generał Singarok, dowodzący armią, zażądał rezygnacji Chana ze stanowiska³³. W rezultacie Chan próbował odwołać Singaroka lecz ten sam ustąpił ze stanowiska, a wojsko wyszło na ulicę, przez co prawie doszło do przewrotu

²⁸ Zob. J. Rozciecha, *Ogólna charakterystyka Prywatnych Korporacji Wojskowych*, „Security, Economy & Law” 2015, nr 8, s. 35.

²⁹ Ibidem, s. 35.

³⁰ Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 258.

³¹ Zob. *Psy wojny korumpują*, <http://cba.gov.pl/pl/newsy-serwisu-antykorup/1782,Psy-wojny-korumpuja.html> (dostęp: 10.12.2015).

³² Zob. R.Y. Pelton, *Najemnicy XXI wieku...*, s. 261.

³³ Ibidem, s. 261.

wojskowego. W konsekwencji wystąpienia tych wydarzeń oraz sprzeciwu społeczeństwa, premier Chan ustąpił ze stanowiska a *Sandline* mimowolnie doprowadziła do zmiany władzy³⁴. Po fiasku operacji w Papui – Nowej Gwinei, kierujący *Sandline* Spicer otrzymał propozycję zawarcia kontraktu z obaloną prezydentem Sierra Leone – Kabbahem. Podjęcie się realizacji tego zadania utrudniało jednak embargo na dostawy broni. *Sandline* postanowiła skorzystać z pomocy Nigerii i jej sił zbrojnych, w konsekwencji doprowadzając do upadku całego przedsięwzięcia i wyjawienia skandalu w który zamieszany był rząd brytyjski³⁵. Po tym niepowodzeniu Spicer postanowił założyć własne przedsiębiorstwo, które obecnie posiada ogromny kontrakt w Iraku.

Pomimo początkowych niepowodzeń *Sandline*, kierownictwo byłego *EO* nie zrezygnowało i nie poprzestało na dotychczasowych działaniach. Simon Mann, pomysłodawca operacji z Angoli, postanowił przeprowadzić jeszcze jedną, atrakcyjną z punktu ekonomicznego akcję. Wraz z kilkoma innymi współpracownikami postanowił przeprowadzić zamach stanu w małym afrykańskim państwie posiadającym ogromne złoża ropy naftowej – Gwinei Równikowej. Gwineę władał prezydent Teodoro Obiang Nguema, który doszedł do władzy w wyniku wojskowego zamachu stanu przeprowadzonego w sierpniu 1979 r. Była to dyktatura likwidująca opozycję, stosująca wszelkiego rodzaju represje i czerpiąca zyski przede wszystkim ze sprzedaży ropy naftowej. Gwinea Równikowa podczas rządów Obinga była naznaczona korupcją i nędzą, podczas gdy całe zyski ze sprzedaży ropy trafiały w ręce prezydenta. Kilkakrotnie próbowano pozbawić dyktatora władzy, jednak wszystkie zamachy stanu kończyły się niepowodzeniem. W związku z sukcesami odniesionymi przez *EO*, Mann uważał że może obalić dyktatora a jego miejsce zajmie przywódca opozycji na wygnaniu Severo Moto³⁶. Jak wynika z wypowiedzi Manna, był on jednak tylko pionkiem w całym spisku, jego szefem zaś miał być biznesmen Ely Cail, a współnikiem Mark Thatcher³⁷. Całe przedsięwzięcie miało polegać na zakupie broni w Zimbabwie, a następnie na pokładzie samolotu grupa najemników miała

³⁴ Ibidem.

³⁵ Zob. I. Douglas, *Fighting for diamonds – Private military companies in Sierra Leone...*, s. 189-195.

³⁶ Zob. Q&A: *Equatorial Guinea coup plot*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3597450.stm> (dostęp: 14.12.2015).

³⁷ Ibidem.

udać się do Malabo, gdzie zainstalowany już wcześniej mniejszy oddział pod dowództwem Nieka du Toit mający za zadanie zbieranie informacji oraz przygotowanie gruntu do zamachu, miał im pomóc w ujęciu prezydenta Obianga. W międzyczasie do kraju miał przybyć, również na pokładzie samolotu, następca prezydenta, Severo Moto. Jednak w dniu planowanego zamachu podczas lądowania w Zimbabwe po zakup broni, na lotnisku w Harare najemnicy zostali aresztowani a dzień później ten sam los spotkał oddział Nieka w stolicy Gwinei – Malabo³⁸. Mann został skazany na pobyt w więzieniu przez sąd Zimbabwe i po odbyciu części kary został zwolniony, jednak nie wyszedł na wolność, a przeprowadzono jego ekstradycję do Gwinei Równikowej³⁹. Simon Mann został skazany na 34 lata więzienia, ale w 2008 r. prezydent Obiang ułaskawił go, dając mu 24 godziny na opuszczenie kraju⁴⁰. Po tym epizodzie Mann zakończył swoją przygodę z najemnictwem.

Podsumowując działalność EO w Afryce, jej przyrodniczych spółek oraz samego kierownictwa, należy zwrócić uwagę na kilka znaczących faktów. Po pierwsze, działalność najemnicza prowadzona przez *Executive Outcomes* nie byłaby możliwa na innym niż Afryka kontynencie. Wszechobecne wojny domowe, słabość aparatu państwowego, korupcja, bieda, a z drugiej strony bogactwo mineralne, wszystko to stworzyło swoisty raj dla najemników. Ich działalności nie mogły przeszkodzić słabe, zdeprawowane armie partyzantów przeciwko którym prowadzono operacje. Po drugie, działania firmy nastawione były przede wszystkim na zysk. Ogromne wartości kontraktów, czy późniejsze koncesje na wydobycie bogactw mineralnych, przynosiły wielomilionowe zyski firmie i jej pracownikom. Po trzecie, pojawiła się sytuacja, gdzie najemnicy próbowali samodzielnie obalić istniejący rząd. O ile w państwach demokracji zachodnich takie posunięcie nie byłoby możliwe, o tyle w Afryce, gdzie państwa są mało stabilne, taka groźba była jak najbardziej realna. W wyniku działań służb specjalnych państw ościennych zamach został udaremniony, niemniej jednak takie działanie może stanowić zagrożenie dla stabilizacji regionu i równowagi sił. Działalność Prywatnych

³⁸ Zob. 'Mercenaries' face Zimbabwe court, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3500132.stm> (dostęp: 14.12.2015).

³⁹ Zob. Profile: Simon Mann, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8339804.stm> (dostęp: 14.12.2015).

⁴⁰ Zob. Pardoned coup plot Briton freed, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8339372.stm> (dostęp: 14.12.2015).

Przedsiębiorstw Militarnych w Afryce pokazała, że mamy do czynienia z poważnym i prężnie rozwijającym się sektorem mającym siły i środki mogące zagrozić demokratycznej państwowości.

Bibliografia

- Cleary A., *Angola – A case study of private military involvement*, [w:] *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War – Torn African Societies*, red: J. Cilliers, P. Mason, Pretoria 1999.
- Douglas I., *Fighting for diamonds – Private military companies in Sierra Leone*, [w:] *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War – Torn African Societies*, red: J. Cilliers, P. Mason, Pretoria 1999.
- Kubiak K., *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, Warszawa 2005.
- Łoś R., Reginia-Zacharski J., *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2010.
- Madej M., *Prywatne Przedsiębiorstwa Wojskowe – implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Stosunki Międzynarodowe” 2008, nr 1–2 (t. 37).
- Mann S., *Pies wojny*, Gliwice 2013.
- Pelton R. Y., *Najemnicy XXI wieku*, Warszawa 2008.
- Rozciecha J., *Ogólna charakterystyka Prywatnych Korporacji Wojskowych*, „Security, Economy & Law” 2015, nr 8.
- Uessler R., *Wojna jako usługa. Jak prywatne firmy wojskowe niszczą demokrację*, Warszawa 2008.
- Vines A., *Gurkhas and the private security business in Africa*, [w:] *Peace, Profit or Plunder? The Privatisation of Security in War – Torn African Societies*, ed. J. Cilliers, P. Mason, Pretoria 1999.
- Ziółkowski B., *Konflikty zbrojne we współczesnej Afryce. Stan Obecny na tle historycznym – zarys*, Toruń 2003.

Źródła internetowe

- 'Mercenaries' face Zimbabwe court, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3500132.stm> (dostęp: 14.12.2015).
- Pardoned coup plot Briton freed, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8339372.stm> (dostęp: 14.12.2015).
- Psy wojny korumpują, <http://cba.gov.pl/pl/newsy-serwisu-antykorup/1782>, *Psy wojny-korumpują.html* (dostęp: 10.12.2015)
- Profile: Simon Mann, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8339804.stm> (dostęp: 14.12.2015).
- Q&A: Equatorial Guinea coup plot, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3597450.stm> (dostęp: 14.12.2015).